

Рецензия на дисертационен труд на тема
“Discussions and debates as methods in teaching philosophy”

Дисертант: Иван Николич

Дисертационният труд се състои от 157 стандартни машинописни страници, разпределени структурно в увод, три глави и заключение. Библиографията съдържа достатъчен от формална гледна точка брой заглавия. Текстът е съставен добросъвестно и авторският подход на Иван Николич отчетливо води изложението. Като незначителен формален дефект може да се посочи липсата на страници в таблицата на съдържанието, което затруднява работата с текста.

Тезата на дисертацията е ясно декларирана в увода на с. 5: дискусиите и дебатите са най-добрите методи за преподаване на философия, доколкото биха могли да допринесат за това учениците/студентите да се справят по-добре със ситуации извън класната стая и университетската аудитория. С други думи, тези два метода генерират диспозиции, които добре се вписват в нормативното изискване за трениране на преносими компетентности. Оттам и добрият преподавател по философия е умел комуникатор, който успешно фасилитира дискусии и възпитава учениците си в способността за критическо мислене. От огромно значение е фактът, че тезата на Иван Николич е релевантна за ситуацията в сръбската образователна система и е предвидена като принос за подобряването на тази ситуация. Също така, както самият дисертант посочва на с. 9, въпросната ситуация далеч не е характерна само за сръбската образователна система. По-конкретно, хаосът, който настъпва на мястото на доминираната от съветски марксизъм образователна идеология, се нуждае от методологическа централизация, която, според Николич, намира израз в диалогичния метод на преподаване, експлициран в дисертационния труд като провеждане на дискусии/дебати.

В първата глава на текста е направен преглед на исторически постижения в областта на методиката на преподаване на философия. Подобен компонент в структурата

на една методически ориентирана дисертация ми се струва по-скоро излишен, но от друга страна може да се смята за стандартен с оглед на привичките в българската академична среда. Така или иначе, в първа глава Николич успява да изолира онези компоненти на някои останали в историята философски практики, които действително носят както методически импликации, така и свои инстанции в съвременното преподаване и упражняване на философия. Сред тях най-приемливо интегрирани в структурата на текста са постиженията на античните софисти, които без съмнение представляват един от прототипите за философска практика. Бях приятно изненадан и от някои коментари върху техниките на дебат в будизма, които, благодарение на дисертанта, започнаха да изглеждат като приложими за целите на преподаването на философия (по-конкретно, става дума за техниката на дебатирание, установена от будисткия философ Нагарджуна, при която опониращите твърдения се отхвърлят без на тяхно място да се утвърждават други). Дисертантът показва, че въпросната техника може да послужи и като средство за всяване на объркване у учениците по философия: така наречения в трета глава *скандалон*, който има важна методическа роля в цялостния процес на преподаване чрез дискусии и дебати.

Втора глава, посветена на съвременните методически подходи за водене на дискусия и дебат, започва с необичайна форма на концептуален анализ, който се позовава на части от речникови дефиниции на думите „дискусия“ и „дебат“. Това дава допълнителна яснота за начина, по който авторът разглежда основни термини в дисертацията си, макар че до опити за по-точна дефиниция не се стига. Вместо това, екстензиите на двата предиката остават във Витгенщайново състояние – в някои случаи те съвпадат, в други случаи – не, като изглежда, че според приведените от дисертанта твърдения, по-често дебатите се оказват вид дискусии. Ясно свидетелството за липса на достатъчно ясно разграничение между „дискусия“ и „дебат“ е че в хода на текста двата термина почти винаги се срещат заедно употребени.

Така или иначе, тъй като дискусиите/дебатите не са самоцелни, а тренират способността за критическо мислене, на последното в текста е отделено значително внимание. Въпреки че дискусията върху термина демонстрира ерудиция и без съмнение е интересна, отново не се стига до единна и ясно експлицирана версия по въпроса какво точно е критическото мислене. Това, което дисертантът прави като краен извод по

отношение на критическото мислене е, че последното следва да интегрира както подход за изясняване на универсални твърдения, така и подход за приложението им към културно-обособени понятия с цел преценка на отношения между различни социални групи (с. 73)

Така или иначе, основният принос на втора глава е свързан с различни методически насоки, като експликацията на общата структура на водене на дискусии и дебати, както и приоритизиране на ролята на дисциплината като необходимо условие за усвояване на критическо мислене. Самата структура на дискусията/дебата е разделена на четири етапа: „скандалон“ или начален етап (с. 87: поставяне на предизвикателство за инертността на учениците/студентите чрез създаване на объркване), рационализация (етап на развитие), тестване (етап на потвърждение) и критика (етап на креативност). Намирам първия етап за особено важен, интересен и находчиво въведен, доколкото, първо, намира израз в актуални методи за преподаване на философия, и второ, защото функцията му изглежда ключова в преподавателската практика дори на спекулативно/абдуктивно равнище. Отлично впечатление при описанието на четвъртия етап прави идентифицирането на знанието, което един ученик по философия следва да получи, със „знание как“ (с. 133), което можем още да наречем процедурно знание, а не с пропозиционално знание. Смятам, че идентифицирането на продукта от философското образование с набор от пропозиции, които образованият може да повтаря, се равнява на подмяна на философското образование с образование по нещо друго (най-вече история, както сочат лесно достъпни в българската образователна среда свидетелства). Ето защо приветствам направеното от страна на дисертанта разграничение и смятам, че то не просто свидетелства за адекватни методически нагласи, но и за отлично разбиране по отношение на метатеоретичния проблем за това какво всъщност е философията.

Различните етапи на дискусия/дебат са представени и чрез примери от преподавателската практика, което също ми се струва полезен ход от страна на дисертанта. Тези примери обаче са допълнени и от екстензивни по обем препратки към релевантни според дисертанта исторически примери, но това по-скоро отново може да се разглежда като разясняване на компонентите на дискусията/дебата от филогенетична гледна точка, отколкото като самоцелно историческо описание.

Трета глава е най-експлицитно методически ориентираната част на текста. Нейната е цел е да формулира условия и техники за провеждане на дискусия/дебат, като започва с базови изисквания като възможност за разположение на участниците в кръг и формиране на дисциплина в групата чрез установяване на равнопоставеност. Иван Николитч формулира конкретни методики за справяне с конкретни проблеми в рамките на четирите етапа на дискусия/дебат описани по-горе, като предложенията му се основават както на познаване на методическа литература, така и на собствения му опит като преподавател. Прави добро впечатление също така, че дисертантът познава и българска методическа литература, като например наскоро публикувания труд на проф. Сергей Герджиков „Методика на философията в училище“. Някои от описаните техники имат за цел подсилване на изследователската (и чисто поведенческата) дисциплина в групата, а други имат пряко отношение към формирането на преносими компетентности (ясен пример за това са логическите компетентности, но към тях могат да се добавят и социални компетентности). Впечатлението, с което читателят остава от тази част на текста, е че дисертантът е опитен преподавател и изследовател, който не просто теоретизира върху методиката на преподаване на философия, а интегрира действителни поведенчески особености на диалогично-ориентираното преподаване в методическите си позиции. Последното се потвърждава и от факта, че техниките, представени в трета глава, са ситуирани с оглед на хипотетични условия на реалното взаимодействие в класната стая и нямат характер на книжка с методически рецепти, която преподавателят просто би могъл да изпълни.

Смятам, че централната теза на текста, а именно, че фасилитирането на дискусии и дебати са най-добрият начин за преподаване на философия, е отлично разяснена и адекватно защитена. Все пак е редно да се отбележи, че при теоретизирането върху методиката за преподаване на философия в днешно време е почти неприлично да се защитава асиметрична форма на обучение, основана на монолог. В същото време, теоретизирането по темата много често се разминава с актуалната преподавателска практика на теоретиците. Симетрията между фасилитатор и дискутиращ и оттам провеждането на действително образователна дискусия също е въпрос на „знание как“ и поради това почти нищо от занаята на добрия преподавател не може да бъде предадено в

академичен текст. Въпреки това дисертацията на Иван Николич дава основания да приема, че той е именно компетентен практик.

Наред с всички положителни аспекти на дисертацията могат да се отбележат и някои дефекти, като например липсата на достатъчно експлицитна и целенасочена микроструктура в някои ключови параграфи, тематизиращи важни термини като „дискусия“, „дебат“ и „критическо мислене“. Също така, в първа глава, са налице свидетелства за смесване на метода, приписван на античната (и хипотетична) фигура Сократ, със съвременния метод на неосократическия диалог, разработен от немския философ Леонард Нелзон (с. 21). Самият Нелзон на няколко места в трудовете си се противопоставя на методическата полза от техники, които можем да наблюдаваме в Платоновите диалози. Ето защо смятам, че подобно смесване следва да се отстрани в случай, че дисертацията ще бъде публикувана. Без съмнение, по-приемливо би било методът на Нелзон да се представи независимо от предполагаемата дейност на предполагаемия Сократ. Последното изискване се подсилва и от факта, че към момента в Европа съществува немалка общност от практикуващи последователи на Нелзон, които в общия случай не са склонни да разглеждат дейността си като продължение на Платоновите диалози. Последното ми предложение за подобряване на текста е да се елиминират част от историческите реконструкции. Макар че дисертантът е свършил чудесна работа в опита си да покаже релевантността им за полето на методиката, те чисто и просто не са нужни за ефективната защита на издигнатата в дисертацията централна теза.

Разбира се, позитивите и постиженията на текста са много по-значителни от споменатите дотук проблеми. Ето защо убедено гласувам „за“ присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на Иван Николич.

Дата:

31.01.2020

Рецензент:

доц. д-р Димитър Елчинов

